

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзєндзелівський Й. О. До питання про румунізми в говорах Закарпатської області // Доповіді та повідомлення Ужгородського університету. Серія філологічна, 1959, № 4. – С. 58- 66.
2. Семчинський С. В. Семантична інтерференція мов. К., 1974 – 256 с.
3. Сергиевский М.В. Молдаво-славянские этюды. М., 1959 – 148 с.
4. Ivan Ionel. Adversități și convergențe ale politicii de putere în geopolitica Mării Negre // Studia Linguistica. Випуск 5/2011/ – С. 260-264.
5. Удлер Р. Я., Раевский Н. Д. Контактеле романичилор рэсэритень ку славий. Пе базе де лате лингвистиче. Кишинэу, 1988 – 284 п.
6. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. – М.: Русский язык. – 1996. – 846 с.
7. Dicționar român-rus / Gheorghe Bolocan, Tatiana Medvedev, Tatiana Voronțova. – ARC. – 2004. – 1504 p.

УДК 81'42

Марченко Н.В.
(Київ, Україна)

МІЖКУЛЬТУРНА ТА МЕДІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ОСОБИ В СУЧАСНІЙ КОНЦЕПТУАЛЬНІЙ ТА МОВНІЙ КАРТИНІ

У статті розглядається роль міжкультурної та медійної компетенції особи в сучасній концептуальній та мовній картині світу. Наголошується на тому, що володіння особою цими компетенціями сприяє індивідуальному та суспільному розвитку індивідуума, служить взаєморозумінню між індивідуумами різних культур та поглиблює подальшу співпрацю між ними. Аналізуються різні аспекти володіння особою такими компетенціями з точки зору практичних та теоретичних надбань сучасної світової думки.

Ключові слова: міжкультурна компетенція, медійна компетенція, індивідуум, суспільство, діалог культур, комунікаційні технології.

В статтє рассматривается роль межкультурной и медийной компетенций личности в современной концептуальной и языковой картинах мира. Внимание акцентируется на том, что владение личностью этими компетенциями способствует личностному и общественному развитию индивидуума, а также служит взаимопониманию между индивидуумами разных культур и укрепляет сотрудничество между ними. Также анализируются разные аспекты владения личностью этими компетенциями с позиции практических и теоретических исследований современности.

Ключевые слова: межкультурная компетенция, медийная компетенция, индивидуум, общество, диалог культур, коммуникационные технологии.

The article deals with the cross-cultural and intermediary competences of the person by the modern conceptual and linguistic picture of the world. .

Key words: *cross-cultural competence, intermediary competence, individual, society, dialog of the culture, communicable technology.*

Розвиток концептуальної картини світу в ХХІ ст. диктує необхідність віднесення до основних компетенцій людської діяльності, які формувалися, удосконалювалися та досліджувалися не одне десятиліття, ще декілька компетенцій, можна наголосити, актуальних для сучасного функціонування будь-якого суспільства, а саме – *міжкультурну* та *медійну* компетенції, що тісно взаємопов'язані одна з одною і, на перший погляд, демонструють відносно нове коло питань суспільної діяльності людини. Однак «постійні пошуки ефективних форм діалогу культур вдосконалюють теорію міжкультурної комунікації, висвітлюють нові аспекти об'єкту її дослідження, встановлюють шляхи взаємодії, взаємовпливу та взаємозбагачення відповідних галузей антропоцентричної науки. . . що відповідає вимогам сучасних досліджень, які розвиваються за законами антропоцентричної комунікативно-когнітивної парадигми» [1: 411].

Міжкультурна компетенція особи – це вміння особи сприймати, поважати, цінувати, конструктивно використовувати історію та умови розвитку культури власного народу та інших народів, демонструючи толерантність стосовно культури інших народів, використовуючи при цьому синергетичні шляхи співпраці та співіснування у мультикультурному суспільстві [2: 10]. *Міжкультурна* компетенція особи – це, насамперед, вміння особи застосовувати цю компетенцію в повсякденному житті залежно від життєвої та комунікативної ситуації, що може виникнути під впливом тих або інших обставин.

Кожна людина окрема має культурну приналежність, чи ідентичність, включаючи різні аспекти людського буття, а саме – географічний, етнічний, історичний, мовний, моральний, етичний, політичний та релігійний – які формувалися упродовж тисячолітньої історії кожного етносу. У мультикультурному, чи багатонаціональному, середовищі під час спілкування з представниками інших культур, країн і навіть континентів сучасна людина має рахуватися з тими цінностями, які сформувалися у представників іншої культури. Цей процес, як ми розуміємо, має відбуватися у зворотному напрямку, а інколи і в багатьох напрямках. Формування міжкультурної компетенції особи обумовлене, насамперед, вихованням людини як у родині, так і в навчальних закладах. Особа, яка володіє умінням міжкультурного спілкування (у радянські часи це називалося дружбою), співпрацює (зараз можна сказати й співіснує) з особами іншої культури, представники якої мають інколи інший світогляд, інше мислення, інші форми почуттів та демонструють інакші діяння, що відрізняються від звичаєвих, тобто прийнятних для того або іншого культурного ареалу. Наприклад, керівник німецької служби обміну між університетами Крістіан Боде наголошує, що викладацькі кадри, які працювали за кордоном, насамперед, набули досвіду не лише у своїй викладацькій роботі, а й у інших сферах людської діяльності. «Побут, культура, стиль спілкування, наукова сфера стали для викладачів контрастними лініями міжкультурного досвіду. . . І краз різність культур для обох сторін навчального процесу послужила поштовхом для створення атмосфери розуміння «незнайомої незвичайності» (нім. *«vertraute Fremdheit»*) та побудови діалогу між власною, або рідною, культурою та культурою країни, в якій працювали викладачі» [3: 6].

Міжкультурна компетенція особи є предметом актуальних сучасних наукових досліджень, обумовлених сучасними глобалізаційними процесами розвитку суспільств. На початковому етапі таких досліджень міжкультурна компетенція особи розглядалася у контексті міжкультурної комунікації, мала чітко виражений міжфаховий характер і досліджувалася здебільшого мовознавцями та психологами. Такі поняття як “*intercultural*”, “*crosscultural competence / communication*”, “*cross-cultural aspects*” [4: 18-19; 5: 7] стали невід’ємною частиною наукової терміносистеми. Нині ці явища суспільного життя у глобальному вимірі досліджуються представниками антропологічних, економічних, культурологічних, лінгвістичних, літературознавчих, педагогічних вчень, представниками соціальної психології, соціології та філософії. На практиці теоретичні знання щодо цієї компетенції використовуються усе інтенсивніше в таких сферах життя як – інженерні науки, гуманітарна допомога країнам, консалтинг, менеджмент, зовнішні відносини, політика, соціальна робота, туризм, школа та вищі навчальні заклади. Наприклад, «професійно-мовленнєва діяльність інженерних фахівців не обмежується моносоціумною монокультурною комунікацією. У випадку співпраці з іноземними партнерами характер комунікації інженерів змінюється – з моносоціумної монокультурної на моносоціумну міжкультурну» [6: 67]. Так, у Німеччині займаються дослідженнями принципу формування міжкультурної компетенції в індивідумі, тому що актуальність проведення таких досліджень у вищих навчальних закладах Німеччини пояснюється насамперед тим, що до країни на навчання їде велика кількість іноземних студентів [7: 123-124]. Тому, якщо оглянути програмні завдання, чи проекти, німецьких вузів, то можна дійти висновку, що міжкультурна компетенція досліджується на двох рівнях: 1) міжнародному рівні та 2) внутрішньому рівні.

Основними передумовами формування цієї компетенції служать відчуття та самоодвіра особи, розуміння манери поведінки інших та їх мислення, вміння зрозуміти й чітко висловлювати власну позицію, демонструвати власну гнучкість, де це є потрібним, тобто, ситуативно пристосована поведінка виваженості однієї особи відносно іншої під час певної життєвої ситуації або комунікативної ситуації, що також відноситься до основної загальнолюдської діяльнісної компетенції особи.

На сучасному розвитку суспільства міжкультурна компетенція особи володіє частковими компетенціями [2: 10]:

- 1) *когнітивною компетенцією;*
- 2) *афективною компетенцією;*
- 3) *прагматично-комунікативною компетенцією.*

Когнітивна часткова компетенція міжкультурної компетенції особи передбачає пізнання особою реалій іншої культури. Щоб зрозуміти культурні особливості іншого етносу, будь-яка особа має володіти високим рівнем загальних та культурно-теоретичних знань. Відповідно, такі знання особи тісно пов’язані з саморефлексією, її вмінням мислити образами категоріальної дійсності, власною позицією у житті, манерами поведінки та манерами спілкування з іншими.

Афективна часткова міжкультурна компетенція особи демонструє зацікавленість особи в отриманні знань про іншу культуру, особливо її відношення та ставлення до представників іншої культури. Такі риси особи як зацікавленість та відкритість відносно осіб іншого культурного ареалу є безперечною передумовою для продуктивної міжкультурної компетенції індивідуму будь-якого суспільства. Здатність особи зрозуміти пере-

живання іншої особи, а також співпереживати у процесі спілкування підтверджує емпатію однієї особи відносно іншої особи. Толерантне сприйняття та розуміння системи цінностей представників іншої культури є також важливим компонентом афективної часткової компетенції особи.

Прагматично-комунікативна часткова компетенція як третя складова міжкультурної компетенції особи – це не тільки процес спілкування з представниками інших культур, а й вміння спілкуватися, застосовуючи як прийнятні, тобто загальновідомі, так і власні комунікативні стратегії та дієві стратегії уникнення різних конфліктів під час спілкування. Порівняно до двох попередніх часткових компетенцій особи третя характеризується категорією конкретизації застосування набутих знань (наприклад, форм привітання чи прощання, існуючих в тому чи іншому культурному ареалі) та зацікавленістю застосування цих знань з метою уникнення будь-яких непорозумінь.

Відповідно, міжкультурна компетенція особи на сучасному етапі функціонування суспільства, окрім виконання нею своїх безпосередніх функцій, має безпосередній зв'язок з комунікативною компетенцією особи, що містить взаємопов'язані компоненти комунікативної компетенції особи, а саме – компетенція особи володіння рідною мовою та компетенція особи володіння іноземними мовами. І хоч ще в 60-ті роки ХХ ст. мовознавці прагнули систематизувати комунікативні процеси в суспільстві, виокремивши такі сфери дослідження, як мовну сферу (соціолінгвістика, функціональна лінгвістика, семіотика), соціальну сферу (соціологія життя, етнологія комунікації), комунікативну сферу (проблема комунікації, критичний аналіз дискурсу), однак з розвитком нових відносин як в межах однієї країни, так і на світових теренах комунікація потребує зовсім іншого підходу не тільки в існуючій концепції розгляду взаємозв'язку двох суб'єктів комунікативної діяльності «Я» («А») та «Іншого» («В»), а й на рівні «сукупності великої кількості «Я» («АА»), що можна позначити як «нація» та «великої кількості «Іншого» («ВВ»), тобто – «інша нація», що й надає нових обрисів міжкультурної комунікації, яка, як зазначалося вгорі, відбувається, насамперед, у форматі спілкування між індивідуумами та у форматі спілкування сукупності цих індивідуумів. Міжкультурну комунікацію не можна повністю уподібнювати з масовою комунікацією, оскільки якраз міжкультурна комунікація вимагає «нового мислення» [8: 109] як одного індивідуума, так і групи індивідуумів. А оскільки міжкультурна комунікація на рівні «А» – «В» залежить, значною мірою, від володіння особами з обох боків різного роду компетенцій, особливо міжкультурної компетенції особи, то на рівні «АА» – «ВВ» вимагає зовсім іншого підходу, оскільки розвиток сучасних комунікаційних технологій став причиною не тільки змін у суспільній психології індивідуума, тобто – у способі його мислення, що може бути рівнозначним для обох суб'єктів рівня «А» – «В», а й став причиною змін психології суспільства обох рівнів «АА» – «ВВ», на яких відбувається економічний, політичний, ідеологічний та культурний вплив у спілкуванні між рівнями «АА» ↔ «ВВ», що залежить від економічного розвитку того або іншого суспільства. Тобто, тут знову постає ще одне питання – існування на карті світу держав, або ж супердержав, що є не новиною ні для кого, які і диктують, керуючись так званими «національними інтересами», всі можливі умови для існування інших держав. І вже не можна говорити про рівноправний обмін між державами на рівні «АА» – «ВВ», а саме – рівноправну міжкультурну комунікацію, тому що такий вплив можна детермінувати як різновид односторонньої авто-

ритарної міжкультурної комунікації – за принципом: «хто має гроші, той і замовляє музику» чи «хто сильніший, той розумніший». І якщо до цього рівня комунікації можна віднести як економічний, політичний аспект впливу в міждержавних відносинах, то іншу комунікацію можна позначити як невидима авторитарна міжкультурна комунікація, яка відбувається, насамперед, на культурному та освітньому рівнях розвитку суспільства під час спілкування між індивідуумами та групами індивідуумів (і яку не можна позначити терміном «когнітивний / когнітивна»), оскільки якраз вона і передбачає безпосередній вплив, у більшості випадків, на свідомість окремого індивідуума, за допомогою якого можуть і поширюватися не завжди усвідомлено, але інколи ціле направлено, знання у групі таких же індивідуумів. І найголовніше, що всі ці різновиди міжкультурної комунікації, зазвичай, здійснюються певною мірою «ненав'язливо авторитарно» за допомогою основного інструменту комунікації людини – мови, тобто на мовному рівні. І такий вплив на суспільство здійснюється, здебільшого, через масову, чи групову, комунікацію, для якої ще не існує поняття міжкультурної комунікації, тобто, остання передбачає якраз індивідуальний підхід у спілкуванні між народами, при якому відсутні будь-які авторитарні методи впливу. Міжкультурна комунікація – це гармонійне поєднання загальнолюдської моралі у спілкуванні, поваги одного народу до іншого, толерантність у співпраці, взаєморозуміння між ними, довір'я. Можна сказати, міжкультурна комунікація є найвищою формою зв'язку між народами. В той же час, існуюча нині форма так званої «міжкультурної» масової комунікації здійснює тотальний вплив на окреме суспільство та на всю світову спільноту, зокрема, що й визначає соціальні цінності і стереотипи, культурні доміанти в обох просторах існування.

Міжкультурну та комунікативну компетенції особи на сучасному етапі розвитку концептуальної картини світу не можна уявити без зв'язку з медійною компетенцією особи, яка відіграє важливу роль як для розвитку особистості, так і для функціонування та розвитку суспільства в цілому, тому що «ми живемо сьогодні в медійному суспільстві глобального виміру, в якому традиційний культурний устрій все більше і більше стає медійною культурою світового масштабу. Така трансформація відбувається поряд з процесом розширення світогляду людини, змінами її уявлень щодо суспільного та особистого життя, її політичних та економічних діянь» [9: 9].

Медійна (лат. *medium* – нім. „*Mittel, Mittler, Vermittelndes*“ [10: 476]; укр. „*середина, щось проміжне*“ [11: 525]) компетенція діяльності людини – це здатність особи в сучасному інформаційному та комунікаційному світі встановлювати безпосередні комунікативні та опосередковані зв'язки за допомогою сучасних засобів комунікації. Ця компетенція вимагає від особи володіння частковими компетенціями:

- 1) *технічною компетенцією;*
- 2) *семантичною компетенцією;*
- 3) *прагматичною компетенцією.*

Технічна часткова компетенція (тобто, технічні навички особи) вимагає від особи вміння володіти сучасними технічними засобами (аудіо- відеотехнічними приладами, телефоном, факсом, комп'ютером, програмним та системним забезпеченням роботи комп'ютерної техніки – (Згадайте оголошення щодо вимог прийому фахівця на роботу як загальноприйняті вимоги, так і вузькоспеціалізовані!);

Семантична часткова компетенція характеризується вмінням особи сприймати та розуміти той або інший зміст переданої інформації, що вимагає від особи розвивати навички щодо ролі сучасних медійних засобів, їх можливостей передачі інформації з метою її розпізнання, отримання, подальшого застосування й збереження, вмінням критично оцінювати форми та зміст інформації та вмінням розумного вибору такої інформації (Згадайте Інтернет-сторінки, до яких фактично не повинні мати доступ неповнолітні особи чи маркування доступного перегляду художніх фільмів для тих же неповнолітніх осіб!);

Прагматична часткова компетенція вимагає від особи активного використання сучасних комунікаційних засобів та отриманої інформації з подальшим її використанням для індивідуального розвитку індивідуума та для розвитку суспільства. Також така компетенція вимагає участі особи в творчих процесах розробки новітніх комунікаційних технологій [10: 467-478].

Технічний аспект володіння сучасними комунікаційними системами індивідуумом суспільства не викликає жодного сумніву, проте творення інформації за допомогою тих же систем потребує володіння особою всіма компетенціями життєдіяльності особи, етичними нормами й естетичними принципами, які формуються й розвиваються в особи упродовж її свідомого самопізнання. Якраз медійна компетенція особи як певною мірою часткова компетенція комунікативної (не з технічного боку) має керуватися певною системою моральних норм, оцінок і принципів у життєдіяльності особи та групи осіб. Вона як опосередковано, так і безпосередньо впливає на формування вище перерахованих компетенцій особи, особливо у дитячому та юнацькому віці, та служить важливим інструментом ідеологічного впливу як на одну особу, так і на групу осіб будь-якого суспільства.

Водночас, медійну компетенцію особи не можна класифікувати безпосередньо як виключно часткову компетенцію комунікативної компетенції, хоча вона й служить усе дедалі більше найсучаснішим інструментом втілення комунікативної компетенції особи, оскільки на теперішньому етапі розвитку суспільства виступає повноправним партнером (до речі, як і мовна компетенція) комунікативної компетенції для функціонування загальнолюдської компетенції особи.

Можна додати, медійна компетенція, виконуючи свою посередницьку місію в процесі передачі та сприйняття інформації на сучасному етапі розвитку суспільства, безпосередньо розвиває міжкультурну компетенцію особи, прискорюючи результативний процес отримання особою інформації з різних аспектів людського буття. А оскільки медійна компетенція особи здатна, головним чином, прискорювати подачу інформації, що збагачує пізнання людиною світу, то її, як і міжкультурну компетенцію особи, можна віднести до рушійних сил розвитку сучасної концептуальної та мовної картини світу та до основних чинників толерантного співіснування індивідуумів у мультикультурному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сахарчук Л.І. Теорія міжкультурної комунікації в колі суміжних наук // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики Випуск 15. – К.: КНУ, 2009. – с. 411-418.

2. Erll A., Gymnich M. Interkulturelle Kompetenzen – Erfolgreich kommunizieren zwischen den Kulturen. – Stuttgart: Klett, 2007. – 180 S.
3. Vertraute Fremdheit: Kultur im Dialog. – Bonn: Köllen Druck+Verlag, 2009. – 150 S.
4. Connor U. Contrastive Rhetoric: Cross-cultural aspects of second-language writing. – Cambridge: University Press, 1996. – 201 P.
5. Oldin T. Language Transfer Cross-linguistic influence in language learning. – Cambridge: University Press, 1996. – 210 P.
6. Ковтун О.В. Мовно-культурна комунікація сучасних інженерних фахівців авіаційної галузі: лінгводидактичні міркування // Мовні і концептуальні картини світу Випуск 26, Частина 2. – К.: КНУ, 2009. – с. 64-68.
7. Ziel Deutschland Wegweiser für internationale Studierende. – Bielefeld, W. Bertelsmann Verlag, 2008. – 127 S.
8. Schirrmacher F. Payback. – München: Carl Blessing Verlag, 2009. – 240 S.
9. Friesen H., Berr K., Gerdes K., Lenk A., Sanders G. Philosophische Dimensionen des Problems der Virtualität in einer globalen Mediengesellschaft Bd. 3. – Oldenburg: Verlag BIS, 2001. – 60 S.
10. Nünning A. Metzler Lexikon Literatur- und Kulturtheorie Ansätze – Personen – Grundbegriffe. – Stuttgart, Weimar: Verlag J.B. Metzler, 2008. – 808 S.
11. Словник іншомовних слів. – К.: УРЕ, 1985. – 966 с.